

MA'RIFATLI VA FAOL TALABA – KELAJAK POYDEVORI

Akramjonova Muhlis Ikromjon qizi
O'zbekiston Xalqaro Islomshunoslik akademiyasi

Anotatsiya: Ushbu maqolada ma'naviy va ma'rifiy jihatdan yetuk, ijtimoiy faolligi yuqori bo'lgan talabalarni shakllantirishning ahamiyati, ularga qo'yilayotgan zamonaviy talablar, shuningdek, talaba yoshlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini mustahkamlovchi asosiy mezonlar tahlil etilgan. "5 muhim tashabbus" doirasida olib borilayotgan ishlar, kitobxonlik madaniyati, sport va san'atda talabalar ishtiroki, ilmiy-ijodiy faollik, darslarga qatnashish va ichki tartibga rioya qilish kabi omillar orqali talabalar shaxsiyati shakllanishi yoritilgan. Maqolada hozirgi globallashuv sharoitida faqat bilim emas, balki tarbiya, ijtimoiy mas'uliyat va fuqarolik pozitsiyasiga ega bo'lgan yoshlar yetishtirish zarurligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Talaba, ma'naviyat, ma'rifat, yoshlar tarbiyasi, ijtimoiy faollik, 5 muhim tashabbus, axloqiy mezonlar, barkamol avlod, kitobxonlik, sog'lom turmush tarzi.

Bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarining asosiy vazifalaridan biri – nafaqat bilimli, balki ma'naviy barkamol, faol fuqarolik pozitsiyasiga ega bo'lgan talabalarni tarbiyalashdan iborat. Talabalik yillari inson hayotidagi eng muhim bosqich bo'lib, bu davrda o'zini anglash, jamiyatdagi o'rnini belgilash va shaxsiy mas'uliyatni his etish jarayonlari kechadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "5 muhim tashabbus" loyihasi asosida yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish, ularning kitobxonlik madaniyatini oshirish, san'at va sportga bo'lgan qiziqishini rivojlantirish, axborot texnologiyalaridan to'g'ri foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish orqali ma'rifatli va faol yoshlarni voyaga yetkazish yo'lida keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda.

Shu jihatdan, talabalar hayotida nafaqat akademik o'zlashtirish, balki jamoatchilik faoliyati, madaniy-ma'rifiy tadbirlardagi ishtirok, darsga muntazam qatnashish, ichki intizomga rioya qilish kabi mezonlar orqali ularning shaxsiy barkamolligi, mas'uliyati va kelajakdagi muvaffaqiyati belgilanadi.

Zamonaviy ta'lim jarayoni nafaqat bilim berish, balki tarbiyaviy vazifalarni ham o'z zimmasiga olgan murakkab va keng qamrovli tizimdir. Talaba shaxsi bugungi globallashuv, axborot tezkorligi, ijtimoiy muhitdagi o'zgarishlar, yoshlar orasida tarbiyaviy muammolar va milliy qadriyatlarga nisbatan e'tiborni oshirish zaruratini inobatga olgan holda shakllanishi lozim. Shu sababli, har bir oliy ta'lim muassasasi talabaning intellektual salohiyatini oshirish bilan bir qatorda, uni ijtimoiy faollikka undovchi ma'naviy-ma'rifiy dasturlar asosida ish olib bormoqda.

Talabaning faolligini aniqlovchi bir qator asosiy mezonlar mavjud. Ulardan eng muhimi – **kitobxonlik madaniyatidir**. Kitob – bilim, tafakkur, dunyoqarash va axloqiy mezonlar manbai sifatida talaba hayotining ajralmas qismiga aylanishi kerak. Bugungi kunda kutubxonalarda elektron resurslardan foydalanish imkoniyatlari kengaygani holda, an'anaviy o'qish odatini shakllantirish masalasi dolzarbligicha qolmoqda. Talabaning o'z mutaxassisligi bilan bog'liq adabiyotlarni muntazam o'qib borishi, badiiy asarlar orqali milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida kamol topishi uning ma'naviy qiyofasini belgilaydi.

Shuningdek, **“5 muhim tashabbus”** loyihasi asosida talabalarni bo'sh vaqtini samarali o'tkazish, san'at va sportga qiziqtirish, axborot texnologiyalarini o'rganishga rag'batlantirish kabi chora-tadbirlar ularning har tomonlama barkamol bo'lishiga xizmat qilmoqda. Mazkur tashabbus doirasidagi turli to'garaklar – teatr, raqs, qo'shiq, sport turlari va IT bo'yicha kurslar orqali talaba o'z iqtidorini ochish va mustahkamlash imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Yana bir muhim ko'rsatkich – **talabaning akademik o'zlashtirishidir**. O'zlashtirish nafaqat reytinglar, baholar orqali, balki mustaqil izlanish, fanlarga qiziqish, ilmiy maqolalar yozish, olimpiadalarda qatnashish orqali baholanadi. Ilmga intilgan talaba – kelajakda jamiyat taraqqiyotining intellektual tayanchidir.

Ichki tartib-qoidalariga rioya qilish, vaqtni qadrlash, darslarga kechikmasdan qatnashish, jamoat joylarida o'zini tutish madaniyati – bular ham ma'naviy barkamollik mezonlaridandir. Ayniqsa, Oliy ta'lim muassasalarining Odob-axloq kodeksi talabalarining umumiy axloqiy mezonlari, madaniyati va mas'uliyatini oshirishga xizmat qiladi.

Talaba yoshlarning **ijtimoiy faolligi**, jamoatchilik ishlarida ishtiroki ham bugungi kun ta'lim siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biridir. Volontyorlik, hayriya tadbirlari, ekologik aksiyalar, ijtimoiy loyihalardagi ishtirok talabaning yetuk fuqarolik pozitsiyasiga ega bo'lishini ta'minlaydi. Bu esa uni jamiyatda mas'uliyatli, tashabbuskor, har qanday sharoitda ijtimoiy foydali faoliyat yurita oladigan shaxs sifatida shakllantiradi.

Talabalarni **ilmiy, sport va madaniy tanlovlarda** faol qatnashishga undash orqali ularda raqobatbardoshlik, o'ziga ishonch, maqsadga intilish kabi fazilatlar shakllanadi. Fan olimpiadalari, konferensiyalar, ijodiy musobaqalar, sport bellashuvlari – bularning barchasi talabaning o'z qobiliyatini ko'rsatishiga, o'z ustida ishlashiga turtki bo'ladi. Shuningdek, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, sport bilan shug'ullanish, muntazam jismoniy faollikda bo'lish orqali talabada irodaviy barqarorlik, jismonan sog'lomlik, ijobiy dunyoqarash rivojlanadi. Bu esa uning umumiy ruhiy holati va o'qishga bo'lgan munosabatiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi.

“Ma'rifat darslari” orqali talabalar milliy qadriyatlar, tarixiy shaxslar, diniy bag'rikenglik, ona tiliga hurmat, oila qadri kabi masalalarda chuqurroq bilim va tushunchalarga ega bo'lishadi. Bu darslar, ayniqsa, ruhiy-ma'naviy immunitetni

oshirish, g'oyaviy tahdidlar qarshisida mustahkam pozitsiyada turish uchun muhim vosita sanaladi.

Tarixiy obidalar, teatr, muzey va qadamjolarga tashriflar orqali talaba o'z tarixini chuqurroq anglaydi, madaniy merosga nisbatan mehr uyg'otadi, milliy o'zligiga hurmat bilan qaraydi. Bunday tashriflar nafaqat ma'lumot beradi, balki tarbiyaviy ahamiyatga ham egadir.

Talabaning faoliyati har jihatdan baholanishi kerak: nafaqat o'zlashtirish, balki ma'naviy, madaniy, jismoniy, ijtimoiy va axloqiy mezonlar asosida. Har bir mezon o'z o'rnida muhim bo'lib, ularga qat'iy amal qilish – har bir talabaning buguni va kelajagini belgilovchi omillardandir.

Shunday ekan, bugungi oliy ta'lim tizimi zamirida ilm-fan, axloq, ijtimoiy mas'uliyat va tashabbuskorlik uyg'unligida shakllangan barkamol avlodni voyaga yetkazish yotadi. Talaba faqat auditoriyada emas, balki hayotning har bir jabhasida o'z o'rnini topishi, jamiyatda yetakchi kuchga aylanishi zarur. Ana shundagina u haqiqiy ma'rifatli va faol shaxs sifatida Vatanga, xalqiga xizmat qiladigan mustaqil fikrlovchi, iymonli va izlanuvchan inson bo'la oladi.

Yuqorida ta'kidlanganidek, talaba shaxsini har tomonlama rivojlantirish – bu zamonaviy ta'lim tizimining asosiy maqsadlaridan biridir. Kitobxonlikdan tortib, sport bilan shug'ullanish, ijtimoiy va jamoat ishlarida faol qatnashish, intizom va tartibga rioya etish, ilmiy-tadqiqot faoliyatiga qiziqish bildirish kabi ko'plab yo'nalishlar talabaning shaxsiy kamolotiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Bugungi kunda “5 muhim tashabbus” doirasidagi imkoniyatlar, “Ma'rifat darslari”, teatr va muzeylarga tashriflar, ijtimoiy loyihalardagi ishtirok, volontyorlik faoliyati – bularning barchasi talaba shaxsini ijtimoiy jihatdan faol, intellektual salohiyatli, sog'lom dunyoqarashli inson qilib tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi.

Talaba shaxsining ma'naviy-axloqiy qiyofasi bugungi va ertangi jamiyatning poydevorini belgilaydi. Shunday ekan, har bir talaba o'zini tarbiyalash, ma'naviy kamolot sari intilish, ilm va madaniyatni o'z hayotining asosiy qadriyatlari sifatida qabul qilishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. **Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.** – T.: Ma'naviyat, 2008.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “5 muhim tashabbus” tashabbuslari bo'yicha topshiriqlari.
3. Oliy ta'lim muassasalari uchun **Odob-axloq kodeksi** (2022-yil nashri).
4. “Ma'naviyat va ma'rifat asoslari” fanidan o'quv qo'llanma. – T.: TDPU, 2020.
5. Abdullaeva D. **Zamonaviy talabaning ma'naviy qiyofasi.** – T.: Fan, 2021.

6. Hasanova M. **Talabalarda kitobxonlik madaniyatini shakllantirish.** – O‘zbekiston Milliy kutubxonasi nashrlari, 2019.
7. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi – Rasmiy hujjatlar.
8. www.ziyonet.uz – Ma’naviy-ma’rifiy materiallar portali.
9. Xalq ta’limi va yoshlar siyosati sohasidagi hukumat qarorlari va farmonlari.
10. “Yoshlar daftari” loyihasi bo‘yicha metodik tavsiyalar (2023-yil).